

סניורה עם נורמה בחתונתם בקתדרלת סנט-ג'וזף (1966)
"אני יודע שהתפקיד קשה ומסוכן..."

נסוגו ממנה אחרי שנה. חשבתי שכך יהיה גם הפעם, שאחרי שנה או אפילו פחות ישראל תיסוג. לכן חציתי את גשר הירדן בביטחון כדי לנסוע להודו ולגמור את הלימודים. הייתי בטוח שכאשר אחזור, בקיץ 1968, הרברים יחזרו להיות נורמליים.

● היית כבר מעורב בפוליטיקה?
התעניינתי, כמו כל העם שלי, במציאת פיתרון, אבל לא הייתי פעיל פוליטי. מה שגרם לי להיות מעורב בפוליטיקה היתה חטיפתו של יוסף נאצר, עורך אל-פג'ר, בפברואר 1974. הוא היה קרובי-משפחה שלי, היינו סטודנטים ביחד בארצות-הברית, כשהוא התחיל עם העיתון. עזרתי לו לקבל את הניירות, אבל זה היה מתוך אינטרס לעזור לו, ולא כדי להיכנס לפוליטיקה.

„אני אופטימי מהצד הפלסטיני וחושב שיו"ד אש"ף, יאסר ערפאת, ימשיך להציע הצעות חדשות למשא ומתן"

● חשבת אי פעם על עיתונות?
לא, אבל אחרי שנאצר נחטף, אחותו ביקשה שאצטרף זמנית למערכת. הזמניות הזאת נמשכת יותר מ-11 שנה.

● לא סחרת לקחת את מקומו?
אני יודע שהתפקיד קשה ומסוכן, והיום זה אפילו יותר מסוכן, בפעילות החדשה שלי. אני מרגיש שאני עושה משהו שיעזור, יתן עתיד יותר טוב לי ולעמי. ואם אף אחד לא רוצה לשרת את עמו, לא תהיה התקדמות. לכן אני מרגיש שחובתי לעשות כל מה שאני יכול. אני מבין שזה מסוכן.

● הרבה אנשים נרצחו משום שניסו ללכת בדרך המדינית.
אני לא מרגיש שאני אמיץ במיוחד, כי הרבה פעמים אני פוחד. אבל אני מנסה להיות זהיר ובכל זאת להמשיך לעשות את תפקידי.

● אתה בודק את המכוניות שלך בכל בוקר?

הירדנים והפלסטינים עדיין חיות ומייצגות עמדה חדשה של הבנת החוקיות הלגיטימיות של העם הפלסטיני. אני מאמין שלממשלה האמריקאית יש עדיין דברים אחרים לומר, אבל אל נכריז עליהם עד שהמשאומתן יסתיים.

ראשיהממשלה פרס פסימי כשהוא אומר שאין כוונה לשיחות בעמאן.

● אתה אופטימי?
אני אופטימי. אני מאמין שלפחות הצד הפלסטיני והיו"ד, יאסר ערפאת, ינסו להשיג סוף מוצלח למשאומתן בעמאן. ערפאת אמר שאפ"י לו אם הצעות שהגיש לממשלה האמריקאית

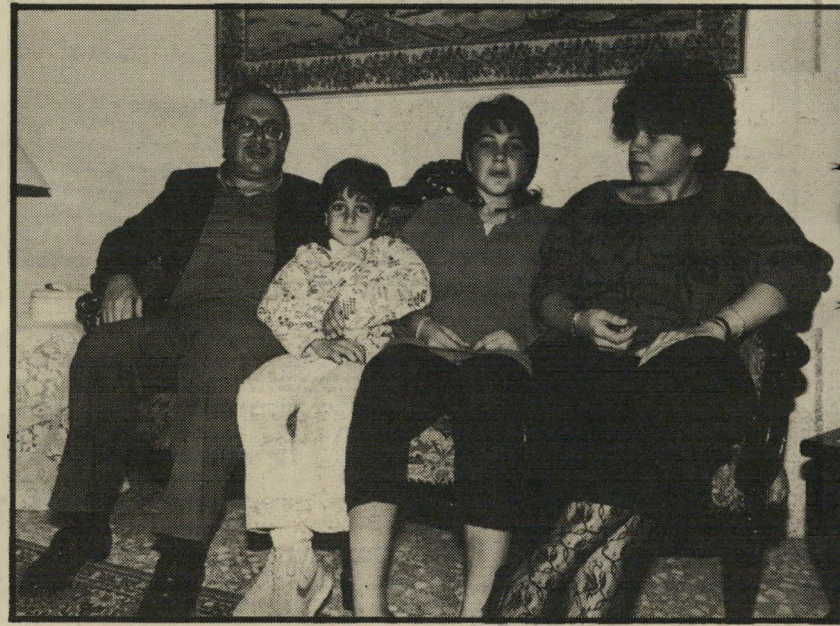
„אנחנו מאמינים בדמוקרטיה. לכן יש לנו הרבה מיפלאות, כמו בישראל. אבל לערפאת יש רוב של 80 אחוז, בעוד שפרס יכול לסמוך רק על 45 אחוז, והוא בכל זאת ראשיהממשלה"

דרך המלך חוסיין לא יתקבלו, הוא יציג הצעות חדשות. זה מראה שהוא רציני ורוצה שלום ומשאומתן מדיני עם ישראל.

אני לא כל-כך אופטימי ביחס למה שישראל תציע בתמורה, מכיוון שעדיין עכשיו פרס לא הבהיר מה הוא מבין בהחלטה 242. לגבי הערבים והפלסטינים זה ברור מהו מובן ההחלטה: נסיגה מכל השטחים שנכבשו ב-1967. אם הוועידה הבינלאומית תצליח, הישראלים יצטרכו לסגת. אנחנו מוכנים להקריב, כבר הקרבנו הרבה, ישראל גם צריכה לעשות את חלקה. אחרת, במקום שלום נסיים כעוד קונפליקט.

● אתה זוכר איפה אתה היית ב"מילחמת 1967?
בירושלים, בבית.

● אתה זוכר את המילחמה?
היתה לי אז ילדה בת שנה, היינו בתוך הבית במשך ארבעה ימים עד שהמצב נעשה כרוך. אני הייתי אז בחופשה מהאוניברסיטה, ולמעשה אחרי חודש הייתי צריך לחזור ללמוד בהודו ורקחות. אחרי שנגמרה החופשה שלי עברתי את הגשר לכר. מכיוון שלא היתה לי תעודת-זוהר, אז הייתי צריך לומר שאני הולך ולא חוזר. חשבתי שעדי

סניורה עם ילדיה רונה, נטלי וסמאן. חונכתי להבין לפני שאני שופט"

שאינם והאמריקאים הגיעו לשפה משותפת. ביחס ל-242 ו-338 עורר צריך למצוא דרך. לכן חזרתי בהרגשה ששני שלישי של הבעיה נפתרו, ובעוד כמה שבועות יהיה נסיון למצוא פשרה על 242 ו-338.

● בישראל אמרו שאין תיקווה.
פרס הגוים בכך שאמר שאין תוצאות לשיחות בירדן. המימשל האמריקאי הבהיר שהשיחות עם

ברצונו, הוא אומר - לאדם הפופולארי ביותר בשטחים הכבושים. בו, אולי יותר מאשר בכל אחד אחר, תלוי עכשיו המ"ש-אומתן הבלתי-רשמי המתנהל בין אש"ף, האמריקאים וגם ממשלת-ישראל. בזה, אולי, במחשבה מרחיקת-לכת אך לא בלתי-מצאויות, תלוי גם עתידו של שימעון פרס כראשי-ממשלת-ישראל. אם יצליחו הד"ר רים, ייתכן וזו תהיה העילה שלה מצפה מיפלות-העבודה כדי למוצץ את הסכס-הרוטציה, התלוי על צווארה כמו אבן כבדה המושכת אותה למטה. מאז התיישב פרס על כיסא ראשי-הממשלה, הוא שולח רמזים דקים כעבים לכיוון מיזרח. לחוסיין, ובאופן עקיף גם לערפאת, בניסיון למצוא דרך להידברות. פרס אינו אומר, אומנם, דברים ברורים ומרחיקי-לכת, והוא מקווה שאת הצעד הדרסטי יעשו הערבים. בינתיים משמש סניורה כשליח בין שני הצדדים. כך הסכימו הישראלים להעלים עין מן העובדה שהוא נגש עם אישים פלסטיניים שונים בירדן. בפעם האחרונה שחזר מעמאן, הוא מספר, קיבלו אותו בגשר הירדן כמו אה"ם (אדם חשוב מאוד). ולא כמו בפעמים קודמות. שבהן חימשו בכליו והמטיטו אותו מכל בגדיו. כפי שנוהגים בכל אלה החוצים את הגשר מירדן לגדה המערבית.

סניורה אומר שהוא אינו אוהב להיות חשף לאור הזרקורים, הוא אוהב לעשות את מלאכתו בשקט. מאחורי הקלעים, אך למרות זאת הוא האיש המוכר ביותר בימים אלה בגדה-המערבית.

● אתה אדם מאוד פופולארי היום.
זה לא טוב להיות פופולארי.

● ובכל זאת, אתה האדם החשוב ביותר בגדה המערבית.
בכנות אני חושב שיש יותר חשובים ממני, יש עוד אחד הנמצא עיתי בשליחות - פאזי אבררחמה. הוא נמצא עדיין בעמאן.

● מה השגתם בעמאן?

זה לא מה שהשגנו, אנחנו ניסינו למצוא פיתרון, אבררחמה ואני נסענו ביום שישי לפני שבועיים, ניסינו לראות מה התקדם. המשאומתן היה בניסיון, ניסינו, בעזרת כל המיפלאות והמנהיגים הפלסטינים, למצוא דרך חדשה לענות לתנאים האמריקאים: משאומתן עם מדינת-ישראל תחת ועידה בינלאומית, הכרה ב-242 ו-338 עמדה ברורה ביחס לטורו. יו"ד אש"ף, יאסר ערפאת, הציע למלך חוסיין כמה הצעות, באחת מהן עזרו בניסוח האישים מהש"טחים הכבושים.

● מה היתה ההצעה?
לענות לשלושת התנאים שהאמריקאים דרשו מאש"ף, במטרה לשלוח הזמנה לוועידה בינלאומית ולהתחיל משאומתן ישיר איתם. בחלק מהדברים הגענו להסכמה, והמנהיגים הפלס-

הרוגים בסכיכה. מובן שפחדנו. אבל אנחנו, הפלסטינים, למדנו לקח מ-1948 - שאם נצטרך למות, מוטב למות בבית; לא נהיה פליטים פעם שניה. גם לנוכח הסכנה המשכנו להישאר בבית בירושלים.

● לא חשבתם לנסוע לעמאן?
לא.

● אתה פליט מ-1948?
כן, גרנו אז בשכונת בקעה בירושלים. הבית עדיין עומד שם, בדרך בית-לחם. אז היינו טיפשים להקשיב לעצת הערבים, ועברנו לירדן שלים המיוזחית, לעיר העתיקה. הם אמרו שכי עבור שבוע נהיה בחזרה בבית. בכל פעם שאני נוסע לבית-לחם, אני עובר ליד הבית שלי. גרה שם עכשיו מישהו מארוקאית.

● ביקרת שם?
לא, אבא שלי ביקר.

● אתה זוכר שארזתם חפצים וע"ברתם לעיר העתיקה?
לא ארוננו. שמנו הכל במרתף של הבית ונעלנו אותו. היינו בטוחים שנחזור.

● בן כמה היית ב-1948?
נולדתי בנובמבר 1937. הייתי אז בן 11.

● הייתם עשירים?
היה לנו עסק עוד לפני 1947, בית-מירקחת בעיר העתיקה. הוא עדיין פתוח והיה פתוח בכל המילחמות. זה בית-מירקחת היחיד ששירת את כל העיר העתיקה.

חנא סניורה היה הבן הבכור במשפחתו. ב-1955 הוא נסע לארצות-הברית ללמוד הנדסה. אחרי שנתיים החליט שאין זה מיקצוע בשבילו וחזר הביתה. הוא עבד שנתיים בבית-המירקחת המישפחתי, אחר-כך נסע ללמוד באוניברסיטת ביירות. שם גם הכיר את נורמה, אשתו, נוצריה מלבנון. והתחתן אותה ב-1966 בקתדרלת סנט-ג'וזף בירושלים. אחרי שנישא, נסע לעיר בנרס בהודו ללמוד רוקחות. בחופשות-הלימודים היה מגיע בחזרה לירושלים, למישפחתו. כך תפסה אותו מילחמת 1967, באחת החופ"שות מן האוניברסיטה.

● מה חשבת כשהיתה מילחמת 1967?
מעולם לא ציפיתי שהתוצאה תהיה שנאבד את כל פלסטין. הייתי בהלם, כמו כל הפלס"טינים, ובכל זאת מעולם לא ציפיתי שהכיבוש ימשך. זכרתי את עזה מ-1956, שהישראלים